

Prof. dr hab. Mariola Wierzbicka
Instytut Neofilologii
Kolegium Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Rzeszowski
Al. Kopisto 16 B; PL 35-310 Rzeszów
E-Mail: mwierzb@wp.pl

Ocena dokonań naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych dra Jarosława Aptacego wraz z recenzją pracy pt. *Ausgewählte Aspekte der Infinitivkomplementierung aus sprachvergleichender Sicht. Eine minimalistische Studie* proponowanej jako rozprawa habilitacyjna

1. Ogólna ocena rozwoju naukowego dra Jarosława Aptacego

Pan dr Jarosław Aptacy, pracownik naukowo-dydaktyczny w Zakładzie Języka Niemieckiego w Instytucie Filologii Germańskiej UAM w Poznaniu, zatrudniony na stanowisku adiunkta, uzyskał tytuł zawodowy magistra w 1996 roku. W tym samym roku został zatrudniony na stanowisku asystenta stażysty. Tutaj przeszedł wszystkie stanowiska nauczyciela akademickiego: asystenta stażysty, asystenta i adiunkta. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych uzyskał w 2004 roku na podstawie obronionej pracy doktorskiej pt. *Argumentrealisierung in deverbalen Nominalphrasen im Deutschen und Polnischen*. Promotorem rozprawy była prof. dr hab. Gabriela Koniuszaniec, recenzentami byli prof. dr hab. Paweł Mecner, prof. zw. dr hab. Lesław Cirko.

Biogram akademicki dra Jarosława Aptacego wskazuje na jednoznacznie akademicki i naukowy charakter pracy Habilitanta oraz jego starania zmierzające do uzyskania kolejnych stopni naukowych. Biogram ten pokazuje też silne umocowanie naukowe dra Jarosława Aptacego.

2. Ocena dorobku publikacyjnego dra Jarosława Aptacego

Przegląd dorobku naukowego dra Jarosława Aptacego nie pozostawia żadnych wątpliwości co do tego, że jest to dorobek dojrzały, bardzo często nowatorski, świadczący o wnikliwości badawczej Habilitanta. Całość jego dorobku naukowego obejmuje: 2 monografie (jedną z nich jest poniżej recenzowana, drugą bazująca na rozprawie doktorskiej), 28 artykułów naukowych (w tym 5 we współautorstwie), 1 redakcję i 1 współredakcję naukową, 1 przekład oraz 3 bibliografie. Trzeba

podkreślić, że artykuły dra Jarosława Aptacego ukazały się punktowanych czasopismach i tomach zbiorowych zagranicznych i polskich, co potwierdza ich odpowiedni poziom naukowy.

Pod względem kwantytatywnym przedstawiony do oceny dorobek naukowy dra Jarosława Aptacego spełnia wymogi stawiane w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych.

Co zaś się tyczy oceny jakościowej tego dorobku, to podzielona zostanie ona na dwie części. Poniżej przedstawię ogólną charakterystykę kierunków badań naukowych dra Jarosława Aptacego oraz ogólną ocenę opublikowanych tekstów z wyłączeniem monografii *Ausgewählte Aspekte der Infinitivkomplementierung aus sprachvergleichender Sicht. Eine minimalistische Studie*. Ocenę tej pozycji, która przedstawiona została jako rozprawa habilitacyjna, omówię w kolejnym punkcie.

Pan dr Jarosław Aptacy ma dynamiczny przebieg kariery naukowej, w której konsekwentnie potrafił koncentrować się na kilku polach badawczych. Tematycznie w pracach Habilitanta można wydzielić kilka obszarów zainteresowań, którym dał wyraz w swoich publikacjach. Są to: (1) składnia (generatywna) odczasownikowych fraz nominalnych w języku niemieckim i polskim, (2) składnia frazy nominalnej, (3) kontrola składniowa w ujęciu polsko-niemieckim, (4) słowotwórstwo, (5) kontrastywna gramatyka tekstu, (6) miejsce leksykonu w gramatyce generatywnej, (7) współczesne tendencje rozwojowe języka niemieckiego i polskiego, (8) teksty prawne z obszaru szkolnictwa wyższego w Niemczech oraz (9) bibliografie.

Wnikliwa analiza opublikowanych przez dra Jarosława Aptacego tekstów prowadzi jednoznacznie do wniosku, że podejmowane tematy nie są kwestią przypadku, i że głęboko intrygują naukowo Habilitanta. Z zestawienia poszczególnych tekstów wyłania się obraz stopniowo poszerzanego i pogłębianego zakresu zainteresowań naukowych o mocnych fundamentach teoretycznych. Aktywność naukowa dra Jarosława Aptacego charakteryzuje się należyłą intensywnością i ciągłością publikacyjną.

Prace naukowe dra Jarosława Aptacego stanowią rezultat jego starannie przemyślanych badań i studiów. Język jego prac precyzyjny i wyważony, daleki od żargonu i nieładu terminologicznego, świadczy bardzo dobrze o charakterze osobowości i dojrzałości naukowej Habilitanta.

Dorobek naukowy dra Jarosława Aptacego jest jakościowo znaczący, tematycznie wielokierunkowy i jednocześnie skoncentrowany na dyscyplinach lingwistycznych. Habilitant jest dojrzałym badaczem naukowym o wyraźnych zainteresowaniach naukowych, bardzo dobrze ukształtowanym w kraju i zagranicą.

3. Ocena rozprawy habilitacyjnej dra Jarosława Aptacego

Zainteresowania Habilitanta składnią, widoczne w publikacjach Habilitanta i wystąpieniach konferencyjnych, zaowocowały przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej pt. *Ausgewählte Aspekte der Infinitivkomplementierung aus sprachvergleichender Sicht. Eine minimalistische Studie*, wydanej w 2019 r.

Licząca 206 stron rozprawa składa się z dziewięciu numerowanych rozdziałów. Poza rozdziałem wprowadzającym (str. 11-16) i rozdziałem podsumowującym (str. 183-184-374), bibliografią (str. 185-200), spisem skrótów (str. 201-202) oraz rejestrem (str. 201-202) w pracy wydzielono cztery rozdziały *Theoretischer Rahmen der Arbeit* jako rozdział drugi (str. 17-64), *Movement Theory of Control* jako trzeci (str. 65-112), *Infinitivkonstruktionen und die Kohärenzproblematik* jako czwarty (str. 113-154) oraz *Infinitivische Kopula und prädikatives Adjektiv im Polnischen* jako piąty (str. 155-182).

Celem przedłożonej do oceny jako rozprawa habilitacyjna monografii jest ogólnojęzykoznawcze kompleksowe objaśnienie istoty bezokolicznikowego członu frazy werbalnej z punktu widzenia mechanizmów kontroli opisywanych za pomocą modeli MTC (Movement Theory of Control), charakteryzującymi się redukcjonizmem w metodologii i technice analizy. Praca stanowi przyczynek do zrozumienia uniwersalno-gramatycznych mechanizmów komplementacji bezokolicznikowej w zakresie kontroli składniowej. W pracy omówione zostały wybrane aspekty komplementów bezokolicznikowych z perspektywy porównawczej dotyczącej języka niemieckiego i polskiego.

Z uwagi na znaczną objętość pracy i mnogość podjętych w niej problemów szczegółowych pozwolę sobie na pominięcie opisu treści poszczególnych rozdziałów, tym bardziej, że zarys całej pracy Autor przedstawił w swoim autoreferacie, a ograniczę się do uwag dotyczących budowy, celu i tez pracy, metodologii, doboru konkretnego instrumentarium badawczego, przeprowadzenia poszczególnych analiz i uzyskanych wyników ogólnych bądź szczegółowych w odniesieniu do ustaleń teoretycznych i rozwiązań praktycznych.

Autor wykorzystując dorobek swoich poprzedników i twórczo go rozwijając, wnosi nowe perspektywy badawcze i uzupełnia go o nowe spostrzeżenia, wynikające z oglądu zebranego przez siebie materiału językowego. Jako ramy teoretyczne Autor przyjmuje słusznie Program Minimalistyczny, stanowiący najnowszą wersję gramatyki generatywnej zaproponowanej przez Chomskiego (1995) i rozwijaną dalej przez samego Chomskiego (2005; 2007) oraz wielu innych autorów, który to program doczekał się licznych wersji, założeń teoretycznych i metod analizy. W

obszarze komplementacji bezokolicznikowej wyróżnić można modele oparte na przesunięciu (MTC; Movement Theory of Control) oraz modele oparte na kongruencji (Agree Theory of Control). Zasadny wybór modelu MTC, powszechnie stosowanego w generatywnych badaniach kontrastywnych i typologicznych, do analizy badanego zjawiska jest podyktowany walorami metodologicznymi modelu oraz jego ogromnym potencjałem w aspekcie analizy porównawczej. Autor słusznie wychodzi z założenia, że model MTC może być zastosowany uniwersalnie, ponieważ w zadawalający sposób wyjaśnia zjawiska kontroli w językach należących do różnych rodzin. Autor wykazuje w monografii, że w ramach modeli opartych na przesunięciu konstrukcje, które tradycyjnie generowane były na podstawie mechanizmu kontroli (Control) i podniesienia (Raising), można potraktować jednolicie, co skutkuje uproszczeniem modelowania gramatyki, a w świetle danych empirycznych daje bardziej przekonujące rozwiązania niż inne modele.

Dzięki opisowi i analizie w ramach minimalistycznej koncepcji MTC Autorowi udaje w sposób zadawalający wyjaśnić uniwersalne mechanizmy leżące u podstaw realizacji komplementów bezokolicznikowych. Autor wykazuje, że w ramach MTC można jednakowo analizować konstrukcje wykazujące podobne do niemieckich koherentnych bezokoliczników tzw. *Transparenzeffekte* (efekty przepustowości składniowej) w różnych językach, wykazuje uwarunkowanie wariantywności w realizacji przypadku w zależności od diatezy kontekstem strukturalnym, w którym dana fraza jest scalana, co niekoniecznie musi iść w parze z unifikacją struktur argumentowych matrycy i komplementu. Dzięki takiemu podejściu konstrukcje z kontrolą mogą być traktowane jako projekcje zdaniowe a nie frazy werbalne.

Autor wykazuje również, że alternatywną realizację mianownika i narzędnika jako przypadku przymiotnika rządzonego przez kopulę w bezokoliczniku w języku polskim można wyjaśnić za pomocą MTC, pokazując zachodzące tutaj równoległe zjawisko przesunięcia argumentu i zbudowanie relacji kontroli oraz ustalenie relacji zgodności między podmiotem zdania nadrzędnego a przymiotnikiem predykatywnym.

Zaproponowane w monografii sądy są dojrzałe i wnikliwie przeprowadzone. Odznaczają się systematyczną penetracją myśli językoznawczej pogłębionej przez własne, oryginalne rozwiązania, poparte analizą materiału językowego. Autor podjął się trudnej tematyki, koncentrując się wokół zagadnień, uznanych przez niego za istotne dla badanej problematyki.

Celom szczegółowym i zadaniom badawczym postawionym we wstępie rozprawy, którym były Autor sprostał w zadawalający sposób.

Układ pracy jest przejrzysty i w pełni dostosowany do zadań badawczych Autora. Taka struktura pracy wskazuje na to, że rozprawa jest przemyślana pod kątem logiczności wywodu, zastosowanej metodologii oraz rozłożenia akcentów prezentacji, wynikających z charakteru analizowanego zjawiska i uwzględnionych aspektów badawczych. Świadczy to również o tym, że Autor kierując się celem swojego badania w każdym rozdziale ustala konsekwentnie kolejność prezentowanych treści i dobiera adekwatnie środki przekazu, uzyskując spójną całość o jakościowo innym charakterze badawczym i poznawczym. Konsekwencja w selekcjonowaniu treści istotnych dla własnego wywodu z jednoczesnym krytycznym uzasadnieniem wyboru jednych a odrzuceniem innych widoczna jest zwłaszcza w bardziej referujących częściach pracy. Ich celem jest ukazanie złożoności i wielopłaszczyznowości badanych aspektów. Dlatego właśnie przyjęta przez Autora forma kompozycji opracowania pozwoliła na wnikliwą spójną analizę wszystkich wybranych aspektów na poszczególnych etapach pracy.

Przedłożoną do recenzji rozprawę habilitacyjną oceniam bardzo wysoko zarówno dobór analizowanego materiału jak i metody badawcze zasługują na uznanie. Autor przedstawia problematykę mimo całej jej złożoności w sposób przejrzysty, z dużą precyzją językową i terminologiczną. Zwięzłe przejścia łączące poszczególne podrozdziały w rozdziały, a te w tekst, który mimo swej wielowątkowości pozostaje płynny, zaś śledzenie wątku głównego ułatwiają dodatkowo optyczne wyróżniki centralnej terminologii i odsyłacze do dalszych partii wywodu, wskazują na umiejętność w konstruowaniu tekstu. Praca nie jest bowiem zbiorem rozdziałów, ale właśnie spójnym tekstem.

Podsumowując ocenę recenzowanej rozprawy habilitacyjnej, chciałabym podkreślić, że wszechstronność opisu i precyzyjne wykorzystanie narzędzi lingwistycznych, to jej podstawowe i bezdyskusyjne walory. Wieloaspektowe i kontrastywne ujęcie badanego zjawiska językowego uważam za metodologicznie inspirujące i przynoszące dużej wagi naukowej ustalenia, co udowodnił w rozprawie Autor.

Uważam, że monografia Pana dra Jarosława Aptacego jest rozprawą bardzo rzetelnie opracowaną i udokumentowaną. Sam wybór omawianej tematyki jest trafny metodologicznie i poznawczo inspirujący, a zarazem istotny dla badań lingwistycznych. Monografia podejmuje oraz rozwiązuje nowy temat badawczy i jest pozycją wartościową.

Zgodnie z art. 17 pkt. 1 ustawy o stopniach i tytule naukowym „rozprawa habilitacyjna powinna stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej” warunek ten rozprawa habilitacyjna dra Jarosława Aptacego spełnia bez zastrzeżeń.

4. Ocena zaangażowania naukowego i akademickiego dra Jarosława Aptacego

Wśród germanistów - językoznawców postać i dorobek naukowy Habilitanta w latach ostatnich zaczęły wiele znaczyć, na co miały wpływ jego interesujące i ważne badawczo publikacje. Warto dodać, że dr Jarosław Aptacy brał udział w międzynarodowych projektach badawczych oraz wielokrotnie wygłaszał referaty na forum międzynarodowym, co pozwoliło zapoznać się z jego nazwiskiem szerokiemu gronu badaczy.

O zaangażowaniu naukowym Habilitanta świadczy również członkostwo w prestiżowych stowarzyszeniach naukowych m.in. w Stowarzyszeniu Germanistów Polskich (SGP) i Gesellschaft für Sprache und Sprachen (GeSuS).

Dr Jarosław Aptacy jako pracownik naukowo-dydaktyczny w Instytucie Filologii Germańskiej UAM w Poznaniu od wielu lat aktywnie uczestniczy w procesie dydaktycznym i może poszczycić się imponującym dorobkiem dydaktycznym i organizacyjnym. Jest doświadczonym i wszechstronnym dydaktykiem, prowadzi bowiem różnorodne zajęcia językoznawcze na różnych kierunkach edukacji uniwersyteckiej. W swojej karierze nauczyciela akademickiego Habilitant prowadził zajęcia z wielu dyscyplin językoznawczych wykraczające poza tradycyjne kursowe przedmioty, co świadczy o jego dużym zaangażowaniu dydaktycznym, o otwartości na nowe potrzeby współczesnej uniwersyteckiej edukacji, a przede wszystkim o gotowości do ciągłego wzbogacania wiedzy. Na uwagę zasługuje fakt, że do jego obowiązków dydaktycznych należy również prowadzenie seminariów licencjackich i magisterskich (wypromował 43 licencjatów i 8 magistrów), które to zajęcia w tradycji uniwersyteckiej powierza się samodzielnie pracownikom naukowym. Habilitant jest również autorem licznych programów dydaktyczno-naukowych oraz organizatorem licznych warsztatów. Ponadto uczestniczył wielokrotnie w zagranicznych stażach naukowych w ramach stypendium DAAD i naukowo-dydaktycznych w ramach programu „Erasmus +, Staff Mobility for Teaching”, prowadził zajęcia w Uniwersytecie Christiana Albrechta w Kilonii, w Uniwersytecie Justusa Liebiga w Gießen oraz Sichuan International Studies University w Chongqing (ChRI).

Ocena zaangażowania naukowego i akademickiego dra Jarosława Aptacego wypada jak najbardziej pozytywnie. Osiągnięcia w kształceniu młodej kadry, zaangażowanie w projekty dydaktyczne i naukowe, aktywny udział w konferencjach naukowych, przejmowanie akademickich obowiązków organizacyjnych i aktywny udział w naukowym życiu stowarzyszeniowym tworzą bardzo pozytywną charakterystykę naukowego obrazu dra Jarosława Aptacego. Ocena ta dopełnia w całej rozciągłości ocenę sformułowaną w punkcie pierwszym.

Habilitant posiada więc doświadczenie w uczestnictwie i samodzielnym organizowaniu i prowadzeniu badań naukowych, a przede wszystkim ma odwagę podejmowania zagadnień mniej zbadanych i ważnych.

5. Wniosek końcowy:

Zarówno przedłożona rozprawa habilitacyjna, jak i pozostały dorobek dra Jarosława Aptacego w pełni potwierdzają umiejętności warsztatowe, zdolności dobierania tematyki istotnej dla badanej dziedziny, otwartość na szeroką perspektywę badawczą oraz sprawność i konsekwencję metodologiczną. Zaprezentowany dorobek i wymienione umiejętności w pełni kwalifikują Habilitanta do prowadzenia samodzielnej działalności naukowej.

Biorąc pod uwagę podkreślone powyżej bardzo istotne osiągnięcia naukowe dra Jarosława Aptacego, w tym przedłożoną rozprawę habilitacyjną, uważam, że spełniają one w całej rozciągłości wymóg art. 16 i 17 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14.03.2003 r. (Dz. U. nr 65/2003, poz. 1365) (z p. zm.), a tym samym stanowią podstawę do nadania dr. Jarosławowi Aptacemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk humanistycznych.

Stawiam więc wniosek o przyjęcie monografii, pt. *Ausgewählte Aspekte der Infinitivkomplementierung aus sprachvergleichender Sicht. Eine minimalistische Studie* jako rozprawy habilitacyjnej i o dopuszczenie Pana dra Jarosława Aptacego do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Prof. dr hab. Mariola Wierzbicka

Rzeszów, dnia 25.05.2020

